

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЛАВРЕНЧУК РУСЛАН ВАСИЛЬОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 35.07
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Р. В. ЛАВРЕНЧУК
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ПЕРШКО Лариса Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління за результатами попереднього захисту: ЛАВРЕНЧУКА Руслана Васильовича допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від « _____ » _____ 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

« _____ » _____ 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ЛАВРЕНЧУК Руслан Васильович захистив

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ЛАВРЕНЧУК Р. В. Інноваційна політика держави в умовах суспільних трансформацій. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Досліджено теоретичні основи інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій. а також її нормативно-інституційне забезпечення. Проаналізовано сучасний стан реалізації інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій. Оцінено практичний стан реалізації інноваційної політики держави через її місце в глобальних індексах інновацій. Розроблено та обґрунтовано напрями вдосконалення інноваційної політики держави. Проаналізовано передовий досвід інноваційної політики держави з урахуванням світових практик та тенденцій.

Ключові слова: інновації, новації, інвестиції, інноваційна політика держави, глобальні інноваційні індекси.

SUMMARY

LAVRENCHUK R. Innovative State Policy in the Conditions of Social Transformations. - Manuscript.

Qualification work for obtaining the Master's degree in specialty 281 - "Public management and administration". – Polis National University, Zhytomyr, 2024.

The theoretical foundations of the innovation policy of the state in the conditions of social transformations have been studied. as well as its regulatory and institutional support. The current state of implementation of the state's innovation policy in the conditions of social transformations is analyzed. The practical state of implementation of the state's innovation policy is evaluated due to its place in the global innovation indices. Directions for improving the state's innovation policy have been developed and substantiated. The best experience of the innovation policy of the state is analyzed, taking into account world practices and trends.

Key words: innovations, innovations, investments, innovation policy of the state, global innovation indices.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1.....	8
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	8
1.1. Сутність та значення інновацій в формуванні інноваційної політики держави.....	8
1.2. Функції інновацій та їх втілення в інноваційній політиці держави.....	10
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2.....	15
СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	15
2.1. Аналіз реалізації інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій.....	15
2.2. Інноваційний статус української економіки в контексті суспільних трансформацій.....	20
Висновки до розділу 2.....	24
РОЗДІЛ 3.....	26
НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	26
3.1. Державна регуляторна політика і практика реалізації інноваційної політики держави у зарубіжних країнах.....	26
3.2. Стратегічні орієнтири вдосконалення інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій.....	32
Висновки до розділу 3.....	38
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	45

ВСТУП

Актуальність теми. Використання науки і техніки суттєво змінює всі сфери людського життя і є одним з головних рушіїв економічного зростання, а саме розвитку знань і науково-технічного прогресу.

Значення науки і технологій стає все більш важливим, особливо в умовах збройної агресії росії та післявоєнної реконструкції. Вони є ключовими факторами для подолання наслідків військової агресії та відновлення національної економіки.

Проте інноваційні рішення необхідні не лише для подолання наслідків конфлікту, але й для модернізації інфраструктури та розвитку потужностей, які необхідні для відновлення втраченого та створення нових конкурентних переваг. Для досягнення цих цілей необхідно вкладати в інноваційні технологічні галузі, фінансувати дослідження і розробки, а також проводити перепідготовку кадрів.

Аналіз останніх досліджень. Методологічні основи теорії інноваційного розвитку були закладені в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених Л. Антонюка, А. Поручника, В. Савчука, А. Дунської, С. Покропивного, Е. Тоффлера, М. Мескона, М. Альберті, Ф. Хедурі, Й. Шумпетера.

Водночас, зростаюча глобалізація економіки та інтернаціоналізація економічного життя вимагають інноваційних механізмів економічного розвитку. Під тиском економічного зростання змінюються механізми економічного розвитку та рушійні сили економічного зростання. Економічне зростання все частіше концептуалізується в термінах технологічних інновацій. Дослідження та розробки стають все більш важливими для підприємств, регіонів, країни в умовах суспільних трансформацій. У цьому контексті видається доцільним проведення дослідження щодо інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо реалізації інноваційної політики України в

умовах суспільних трансформацій.

Основними завданнями роботи є:

- 1) проведення теоретичної оцінки інноваційної діяльності та досвіду управління нею в Україні;
- 2) дослідити рівень інновації діяльності суб'єктів господарювання;
- 3) запропонувати напрями удосконалення системи управління інноваційною діяльністю на регіональному рівні.

Об'єктом дослідження є система економічних відносин, що виникають у процесі формування та реалізації інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій.

Предмет дослідження – є теоретичні та практичні засади формування та реалізації інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій.

Використано такі *методи дослідження*: формалізація, ідеалізація і систематичний підхід, індукція, аналіз і синтез, дедукція і аналогія, узагальнення, абстракція. В роботі використано результати досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з правових, соціологічних, психологічних та інших питань.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки дослідження можуть бути використані для підготовки фахових семінарів та й конференцій, а також служити ґрунтом для подальших наукових розробок зазначеної проблематики.

Інформаційно-аналітичною та методичною і базою дослідження стали нормативно-правові акти, праці зарубіжних вітчизняних учених, Інтернет ресурси, статистична інформація, дані Міністерства розвитку громад територій України й інших органів публічної влади.

Перелік публікацій автора. Основні результати дослідження оприлюднені в трьох публікаціях тез науково-практичних конференціях Поліського національного університету.

Елементи наукової новизни. Основні здобутки, що виокремили в роботі, які містять наукову новизну, полягають у наступному:

- розкрито сутність теоретико-еволюційних засад інноваційної політики держави;
- виявлено основні проблеми та загрози для реалізації інноваційної політики держави;
- запропоновано основні заходи щодо подальшого вдосконалення і реалізації інвестиційної політики держави та можливістю її застосування зарубіжного досвіду в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Можна виділити такі здобутки за результатами проведеного дослідження: було розроблено сукупність заходів та й дій, спрямованих на практичне вирішення тих проблем реалізації інноваційної політики держави, які можуть бути застосовані у діяльності територіальних громад, а й також у діяльності органів законодавчої та й виконавчої влади саме в період трансформаційних перетворень.

Структура і обсяг і дослідження. Кваліфікаційна робота і складається зі вступу, трьох і розділів, висновків, списку і використаних джерел. Повний обсяг і роботи складає 46 сторінок, список використаних джерел налічує 26 найменувань, містить два додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність та значення інновацій в формуванні інноваційної політики держави

Термін «інновація» перекладається як то «новизна», чи «нововведення». У менеджменті саме під інновацією розуміють нововведення, яке базується на виробництві і знайшло свого споживача. Більш розгорнуте визначення: Інновація – як кінцевий результат діяльності з проведення нововведень, що отримує втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, що впроваджено як на ринку, нового або вдосконаленого процесу, та використовуваного в організаційній діяльності, і нового підходу до соціальних проблем.

Слід звернути увагу й на широке розуміння поняття інновація – це ж може бути новий продукт, або новий технологічний процес, або нова структура й система управління організацією, або нова культура, чи нова інформація тощо (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Компоненти інноваційного процесу

Компонент інноваційного процесу	Визначення
Новація	Результат закінчених наукових досліджень (як фундаментальних та прикладних), так і дослідно-конструкторських розробок, й інші науково-технічні досягнення. Нові ідеї можуть також мати форму відкриттів, раціоналізаторських пропозицій, і понять, і методик, інструкцій тощо.
Нововведення	Це результат впровадження нового знання, і його реалізації в абсолютно новій чи або вдосконаленій продукції, що реалізується на ринку, або в новому або вдосконаленому технологічному процесі, і використовуваному в їх практичній діяльності.
Дифузія інновації	Процес поширення вже одного разу освоєної, реалізованої інновації, тобто це застосування інноваційних продуктів, послуг, технологій в нових місцях і умовах.

Джерело: адаптовано автором

Під інноваціями у XIX ст. розуміли насамперед введення їх елементів

однієї культури в іншу. У минулому столітті під інноваціями розуміли технічні удосконалення. Йосип Шумпетер ще аж на початку століття зрозумів саме цю роль інновації «як засобу для подолання економічних спадів» [12].

В науковій роботі «Теорія економічного розвитку» Шумпетер писав: «Під підприємством ми розуміємо здійснення нових комбінацій, а також і те, в чому саме ці комбінації втілюються» [18].

Саме перший же компонент інноваційного процесу - є новації, тобто нові ідеї та знання – це як результат закінчених наукових досліджень (фундаментальних і прикладних), і дослідно-конструкторських розробок, інші науково-технічні результати.

Другим складовим інноваційного процесу було впровадження, введення новації в їх практичну діяльність, іншими словами - нововведення чи інновація.

Третім компонентом цього інноваційного процесу стала дифузія інновацій, де мається на увазі поширення вже як одного разу освоєної, реалізованої інновації, або застосування інноваційних продуктів, послуг або технологій на нових місцях й умовах.

Інновація – це є такий компонент інноваційного процесу, що являє собою саме результат реалізації і нового знання й у вигляді нової чи вдосконаленої продукції, прийнятої ринком, чи нового й вдосконаленого технологічного процесу, який використовується в їх практичній діяльності.

Характер третього компонента інноваційного процесу - це дифузії інновації, залежить від структури і потужності комунікаційних каналів, від здатності суб'єктів швидко реагувати на нововведення тощо.

Отже, інноваційні процеси – це є послідовний ланцюг подій аж від нової ідеї до її реалізації на конкретному продукті, послугі чи технології, і подальше поширення нововведення [16–21].

1.2. Функції інновацій та їх втілення в інноваційній політиці держави

Розглядаючи інновацію, як системне поняття, виникає необхідність провести класифікацію на основі дослідження її функцій. Основними функціями інновацій є:

- перша, відтворювальна (інновація є джерело фінансування розширеного відтворення);
- друга, інвестиційна (це і грошова виручка, яка отримана від продажу інновації, що створює підприємницький прибуток, та яка виступає джерелом фінансових ресурсів й одночасно мірою ефективності інноваційного процесу; саме використання прибутку від інновацій для інвестування і становить зміст інвестиційної функції) [6];
- третя, стимулююча (отримання прибутку служить стимулом до нових інновацій, спонукає вивчати попит, удосконалювати існуючі прийоми управління тощо).

Модернізація та внесення змін до технологічної бази повинні здійснюватися з активним застосуванням інновацій, оскільки вони є найважливішими умовами переведення функціонування економіки на ринкові взаємини. Однак приватні компанії не прагнуть вкладати великі обсяги грошових коштів у НДДКР, особливо у значні проекти. Таким чином, ключова роль у даній сфері належить державному інвестуванню [13–15].

Якщо розглядати національний і регіональний рівень, то можна виділити наступні джерела фінансування: перше - власні кошти бюджетів, а також і різних позабюджетних фондів; друге – це залучені кошти державної банківської й страхової сфер; третє – це позикові кошти в формі внутрішнього та зовнішнього державного боргу (державні облігації, міжнародні позики).

Держава бере участь в інноваціях за допомогою прямого (підтримка централізованими засобами) і непрямого фінансування (формування сприятливих умов для функціонування механізму залучення грошових коштів)

(табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Система бюджетного фінансування інноваційної сфери

Об'єкти бюджетного фінансування	Пріоритетні напрями НТП	Національні інноваційні програми	Контракти на виконання державного замовлення
		Державні науково-технічні програми	
		Міжнародні проекти та програми	
Об'єкти бюджетного фінансування	Цільові бюджетні фонди	Національний фонд фундаментальних досліджень	Гаранти, фінансове забезпечення ініціативних перспективних проєктів і робіт
		Державний гуманітарний науковий фонд	
		Фонд сприяння розвитку малих підприємств у науково-технічній сфері	
Об'єкти бюджетного фінансування	Базове фінансування бюджетного ядра	Академічний сектор, включаючи заклади вищої освіти	
		Державні наукові центри, лабораторії	
		Утримання унікальних об'єктів дослідно-експериментальної бази	

Джерело: адаптовано автором

Суб'єктами науково-дослідної сфери, яким необхідне пряме державне фінансування, є [17, 20]:

- компанії оборонного сектору, які здійснюють розробку нової та оновлення існуючої військової техніки;
- організації, функціонування яких життєво важливо для суспільства, але велика частка робіт, яких не може бути спрямована на комерційні цілі;
- суб'єкти господарювання, які спрямовані на отримання прибутку серед яких можна визначити наукові організації, що володіють серйозним науково-технічним потенціалом і самостійністю, а також малі інноваційні компанії.

Також необхідно відзначити, що фінансування малих інноваційних компаній є важливим вектором держави, так як маленька наукомістка компанія виступає найбільш ефективною в частині розробки нових технологій, продуктів і патентів при розрахунку витрат на дослідження [12]. Втілення інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій показано на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Втілення інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій

Джерело: адаптовано автором

Прийнято виділяти три способи державної підтримки проектів: виділення кредитних коштів на основі принципів зворотності, платності і терміновості; виділення кредитних коштів за умови надання державі частини акцій, створюваних «під проект» компаній; надання гарантії відшкодування частки інвестованих коштів, у разі невиконання проекту не з вини інвестора.

В якості інвестора можуть виступати уповноважені банки, а в якості гарантії – гарантії Міністерства фінансів [20, 31]. При цьому державне фінансування здійснюється на базі конкурсного відбору, терміновості, платності, зворотності та забезпеченості. Також державна підтримка інновацій може здійснюватися і з бюджетних і позабюджетних фондів фінансування

НДДКР. Непряма підтримка інноваційної сфери виявляється державою у формі формування органами державної влади сприятливих умов фінансування НДДКР для потенційних інвесторів на ринкових умовах.

Висновки до розділу 1

На основі дослідження теоретичних розглядів на зміст поняття «інновація», обґрунтовано, що інновація – як кінцевий результат діяльності з проведення нововведень, впровадженого на як ринку, нового або вдосконаленого процесу, та використовуваного в організаційній діяльності, і нового підходу до соціальних проблем

Визначено, що існують такі компоненти інноваційного процесу як:

- новація - результат закінчених наукових досліджень (як фундаментальних та прикладних), так і дослідно-конструкторських розробок, й інші науково-технічні досягнення. Нові ідеї можуть також мати форму відкриттів, раціоналізаторських пропозицій, і понять, і методик, інструкцій тощо;

- нововведення - це результат впровадження нового знання, і його реалізації в абсолютно новій чи або вдосконаленій продукції, що й реалізується на ринку, і використовуваному в їх практичній діяльності;

- дифузія інновації - процес поширення вже одного разу освоєної, реалізованої інновації, тобто це є застосування і інноваційних продуктів, і послуг, і технологій в нових місцях та умовах

Основними функціями інновацій є:

- перша, відтворювальна (інновація є джерело фінансування розширеного відтворення);

- друга, інвестиційна (це і грошова виручка, яка отримана від продажу інновації, що створює підприємницький прибуток, та яка виступає джерелом фінансових ресурсів й одночасно мірою ефективності інноваційного

процесу; саме використання прибутку від інновацій для інвестування і становить зміст інвестиційної функції);

– третя, стимулююча (отримання прибутку служить стимулом до нових інновацій, спонукає вивчати попит, удосконалювати існуючі прийоми управління тощо).

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1. Аналіз реалізації інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій

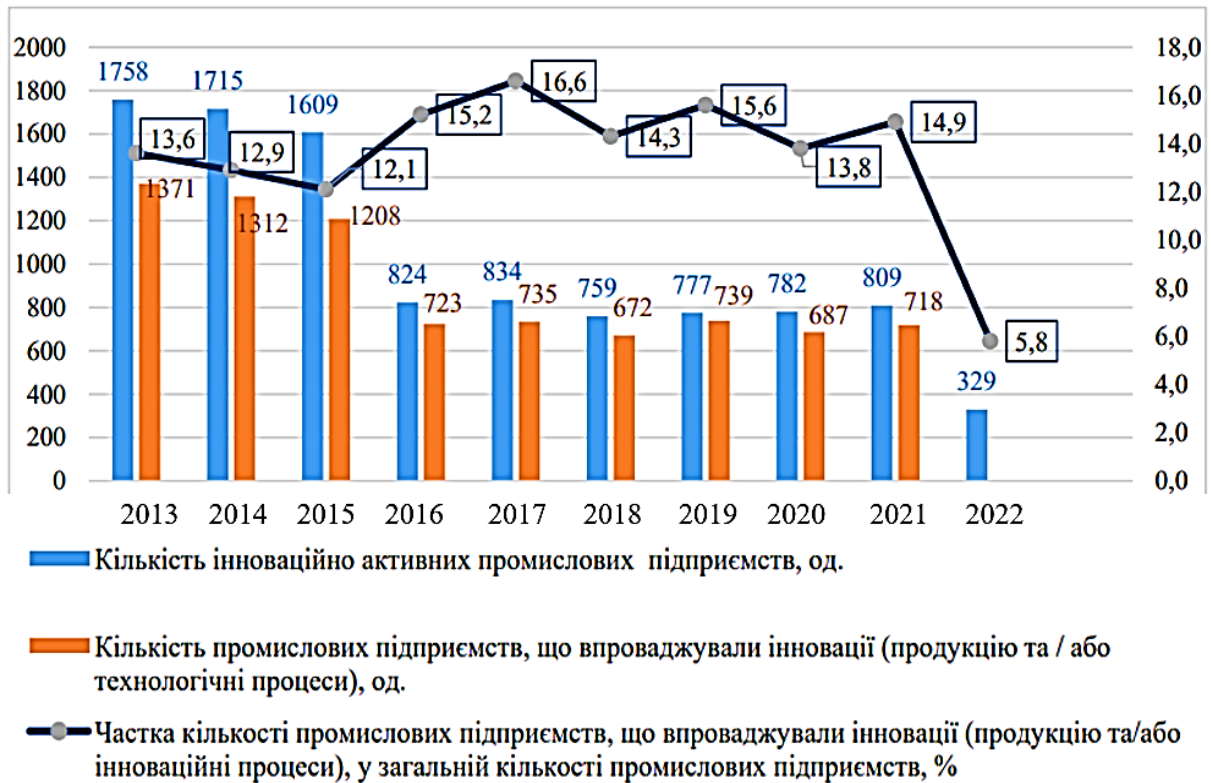
Суспільні трансформації, що відбуваються в країні на тлі гібридної війни проти України, яка перейшла у відкрите протистояння двох світів – імперсько-варварського й демократично-цивілізаційного мають вирішальний вплив на стан реалізації інноваційної політики держави.

Україна як об'єкт геополітичних та економічних інтересів багатьох країн, саме цьому сприяє розташування й політика (зовнішня та внутрішня) останніх тридцяти років незалежності. В умовах російської агресії, що триває більше двох років, уряд намагається стабілізувати стан економіки, вживаючи певні заходи щодо реалізації інноваційної політики держави.

Ефективність й обсяги фінансування пріоритетних шляхів інноваційної діяльності можна оцінити лише через моніторинг реалізації стратегічних й середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та за визначеними даними розпорядників бюджетних коштів та на виконання Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", а також постанов Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1056 та від 18.10.2017 р. № 980). Підрозділи Державної служби статистики відслідковують інноваційну діяльність лише промислових підприємств. Дані їх моніторингу пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, які й доповнюють дані Держстату, саме тому що розпорядники бюджетних коштів їм звітують щодо виділення коштів на інноваційну діяльність вищим навчальним закладам та науковим установам.

Протягом 2013-2022 рр. активність інноваційна промислових підприємств різко знизилась – з 1758 од. у 2013 р. до 329 од. у 2022 р. Кількість підприємств,

які впроваджували інновації, також скоротилась – з 1371 од. до 718 од. у 2021 р. (дані за 2022 р. станом на 24.01.2024 р. відсутні), а також скоротилась її частка в загальній кількості тих промислових підприємств (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Інноваційна активність промислових підприємств (од.) і їх частка в загальній кількості промислових підприємств (%)

Джерело: за даними Державної служби статистики

Якщо брати в розрізі видів економічної діяльності, то саме протягом усього періоду нашого дослідження найбільша їх частка інноваційно активних підприємств припадає саме на виробництво харчових продуктів, та напоїв, і тютюнових виробів – 23,9 – 23,6%.

Витрати на інновації промислових підприємств України, які виміряні у % до ВВП країни, останніми роками також і суттєво зменшились – з 0,82% ВВП у 2016 р. до 0,16% ВВП у 2022 р. (рис. 2.2.).

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат є власні кошти підприємств. Кошти ж державного бюджету які не перевищували 2% загального обсягу фінансування, і це крім 2014 р. (4,5 %) – коли була закупівля поїздів Intersity, і бюджетне фінансування всієї інноваційної діяльності та й

трансферу технологій і за стратегічними пріоритетними напрямками у 2013-2022 рр. показані в додатку А.

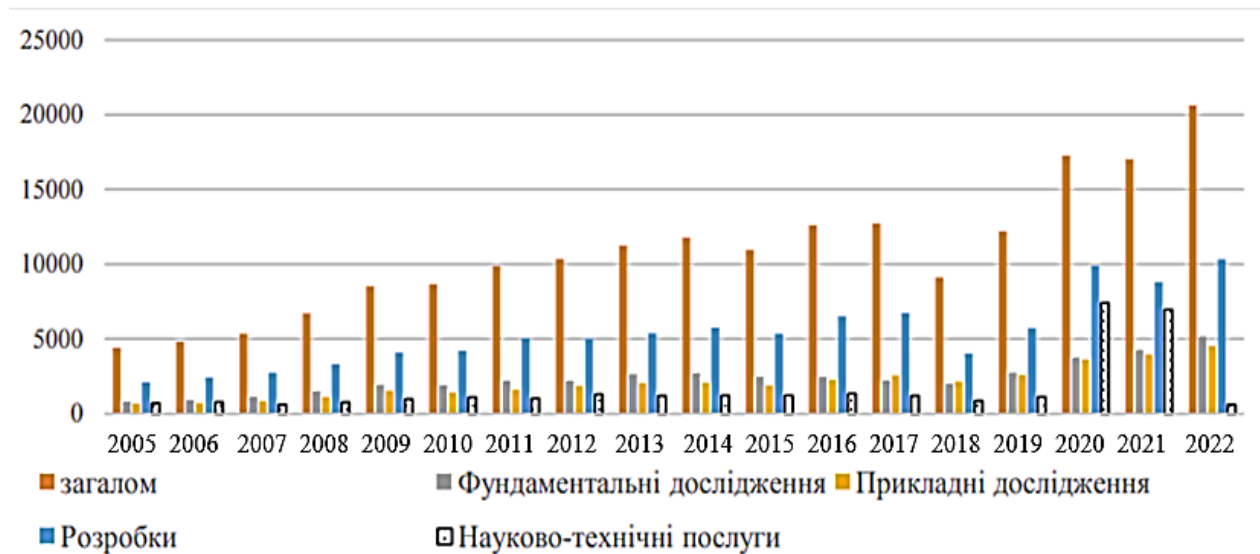
Рис. 2.2. Динаміка витрат на інновації промислових підприємств України у 2016-2022 рр., млн грн, % до ВВП

Джерело: за даними Державної служби статистики

Чимало науковців вважають, що однією із умов забезпечення конкурентоспроможності й економічної безпеки є стан наукового потенціалу підприємств, що безпосередньо пов'язаний із розвитком наукових кадрів та науково-технічних робіт за їх головними - напрямками [15]. У гістограмі (рис. 2.3) наведено було дані щодо виконання як наукових та й науково-технічних робіт за їх головними напрямками. А також, бюджетне фінансування інноваційної діяльності та й трансферу технологій і за їх стратегічними пріоритетними напрямками та й розпорядниками бюджетних коштів у 2013-2022 рр., показано в додатку Б.

Спостерігається зростання фінансування наукових досягнень (+25,3%), позитивною тенденцією є збільшення фінансування за рахунок коштів державного сектору організацій, а фінансування від приватних неприбуткових організацій відповідно до значення 2015 року значно зросло. Найбільша частка фінансування розвитку науки здійснюється з бюджету, найменша – за рахунок

коштів організацій вищої освіти та приватних неприбуткових організацій.

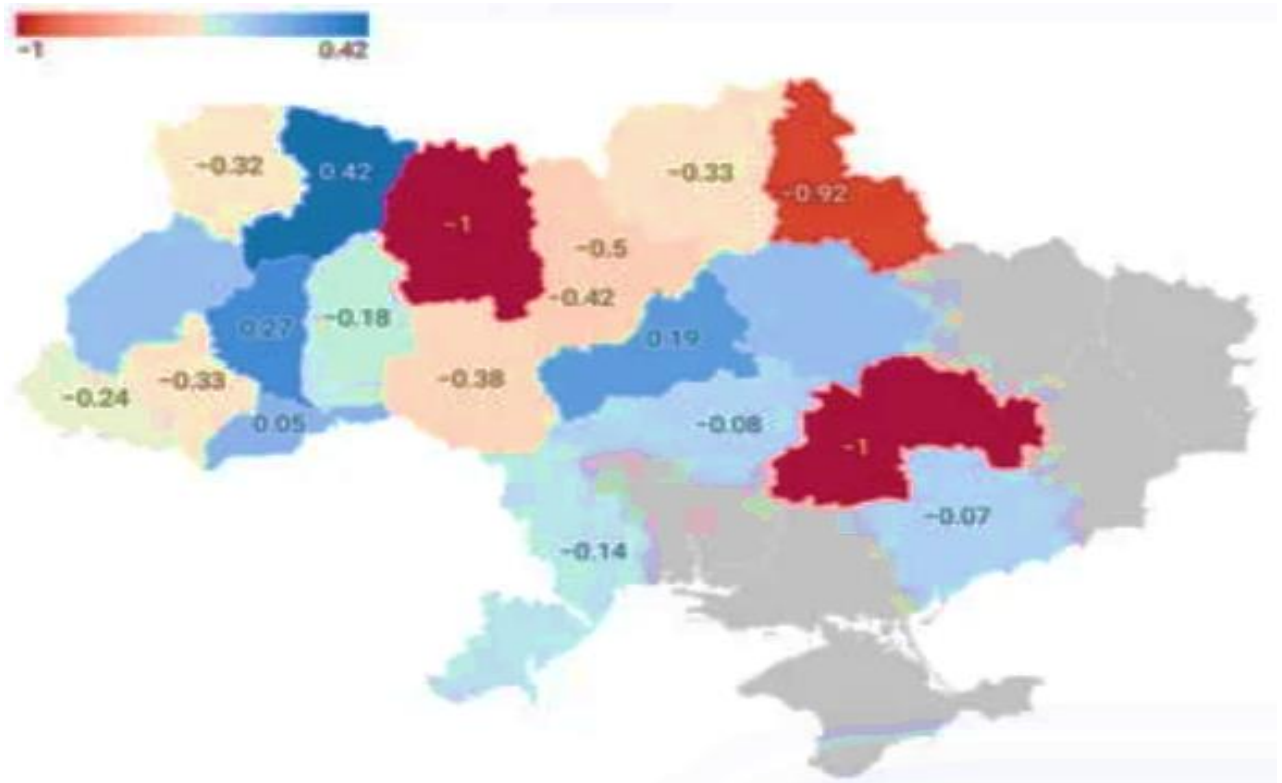
Рис. 2.3. Динамічний обсяг виконуваних наукових та й науково-технічних робіт за 2005–2022 роки, тис. грн

Джерело: за даними Державної служби статистики

Можна спостерігати приріст фінансування наукових розробок (+25,3%), що також позитивним є тенденція зростання фінансування із коштів організацій як державного сектору, суттєво, порівняно зі значенням 2015 року, зросло й фінансування із приватних некомерційних організацій.

Падіння попиту на інновації під час військового стану в секторах, не пов'язаних з ОПК, видається природньою реакцією ринку. Подібно як до чинників піраміди Маслоу, інновації, допустим, в харчовій промисловості точно не стосуються й базових рівнів виживання. Запровадження інноваційної політики на підприємствах промисловості потребує людських та фінансових ресурсів та системного підходу стратегій та персональної уваги їх керівників. З цим всім були проблеми ще й до великої війни, — зараз і поготів (рис. 2.4.).

Як свідчать дані, саме лише в 4 регіонах було зафіксовано плюсовий індекс змін витрат на їх інноваційну діяльність: Тернопільській і Рівненській, Черкаській та й Чернівецькій областях (підприємства більше нарощували витрати, а не скорочували). Найскладніша ситуація в Житомирській, Дніпропетровській та Сумській областях.

Рис. 2.4. Індекс зміни витрат на інноваційну діяльність в 2022 році

Джерело: за даними Мінекономіки

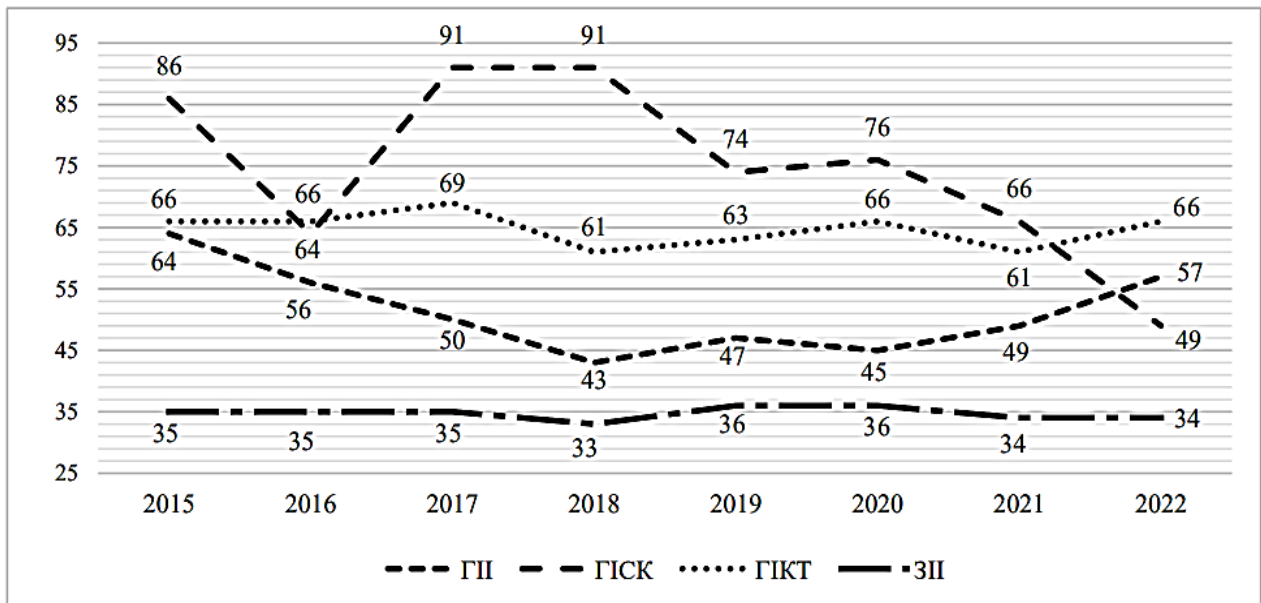
З 2012 р.в Житомирській області спостерігається безперервне зростання виробництва інноваційних товарів, робіт, послуг, що, пов'язане зі збільшенням внутрішніх і поточних внутрішніх витрат на наукові дослідження і розробки. У 2016 р. спостерігається «прорив» в розробці виробничих технологій, порівняно з 2015 р (19 од.) темп зростання склав 84%, тобто збільшення до 35 од. З 2013 р. інноваційна активність організацій значно знизилася. Для створення ефективного інвестиційно-інноваційного механізму необхідне дотримання двох найбільш значущих аспектів, а саме: створення реального конкурентного середовища в усіх секторах економіки через боротьбу з утворенням монополій; підвищення кваліфікації кадрів (науковці, студенти, чиновники, топ-менеджмент), задіяних в інноваційно-інноваційній діяльності [14].

2.2. Інноваційний статус української економіки в контексті суспільних трансформацій

Науково-інноваційна сфера, як провідний чинник майбутньої національної економіки, зараз переживає в Україні непрості часи, що зумовлено недостатнім рівнем фінансування, відтоком кваліфікованих кадрів, високим ступенем ризику, і недостатньою увагою суспільства саме до цієї сфери та й іншими факторами, серйознішими з яких є найбільша військова агресія росії проти України. Саме порівняння тенденцій розвитку наукової та й інноваційної діяльності в Україні із провідними країнами світу дозволяє відкрити ключові шляхи активізації та й можливості варіанти вирішення існуючих проблем.

Одним із визначальних факторів ефективності реалізації інноваційної політики держави є її місце у світових рейтингах. Україна представлена в багатьох міжнародних рейтингах, що оцінюють її інноваційний потенціал, інноваційний потенціал та ефективність інноваційної політики. Про їх комплексні характеристики свідчать, зокрема, такі оцінки: Global Innovation Index - GII (The Global Innovation Index), Global Sustainable Competitiveness Index - GISK (The Global Sustainable Competitiveness Index), Global Talent Competitiveness Index - GIKT (The Global Talent Competitiveness Index), Зведений індекс інновацій - ЗІІ (Summary Innovation Index - SII) та Індекс людського розвитку - Індекс людського розвитку.

Динаміка рейтингу України за чотири найпопулярніші методи оцінки інноваційної ефективності (GII, GISK, ГІКТ, ЗІІ) з 2015 по 2022 рік показує, що, незважаючи на тенденції останніх років, Україна займає досить погані позиції. Поліпшити деякі позиції. Так, і в міжнародному рейтингу ГІСК в 2022 р. Україна й вийшла у топ-50 із 180 країн світу (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Рейтинги України за індексами інноваційної спроможності

Джерело: за даними Міністерства економіки

Місце України в міжнародному рейтингу інноваційного розвитку є свідченням високого рівня наукового та освітнього потенціалу, який є основою конкурентоспроможності України у сфері науки та інновацій, основою наукових розробок та інновацій, нової техніки та технологій.

Але з іншого боку результати оцінки науково-інноваційного потенціалу України свідчать про низку проблем:

- механізми впровадження інновацій в економічну діяльність та подальшої комерціалізації є неефективними та слабкими;
- державна підтримка інноваційної діяльності проектів та їх фінансування є недостатнім, як з державного бюджету за рахунок приватних інвесторів;
- невикористання всіх можливостей, які дають Угода про асоціацію між Україною та ЄС, особливо у сфері науково-технічного співробітництва, розвитку підприємництва та промислової політики.

Результати оцінки дослідницького та інноваційного потенціалу України свідчать про необхідність розробки та впровадження єдиної та узгодженої науково-технічної та інноваційної політики. Вони також вказують на необхідність вжиття серйозних заходів для здійснення необхідних структурних

реформ в економіці та науці, технологічної модернізації виробництва та стимулювання інноваційної політики держави (таблиця 2.1).

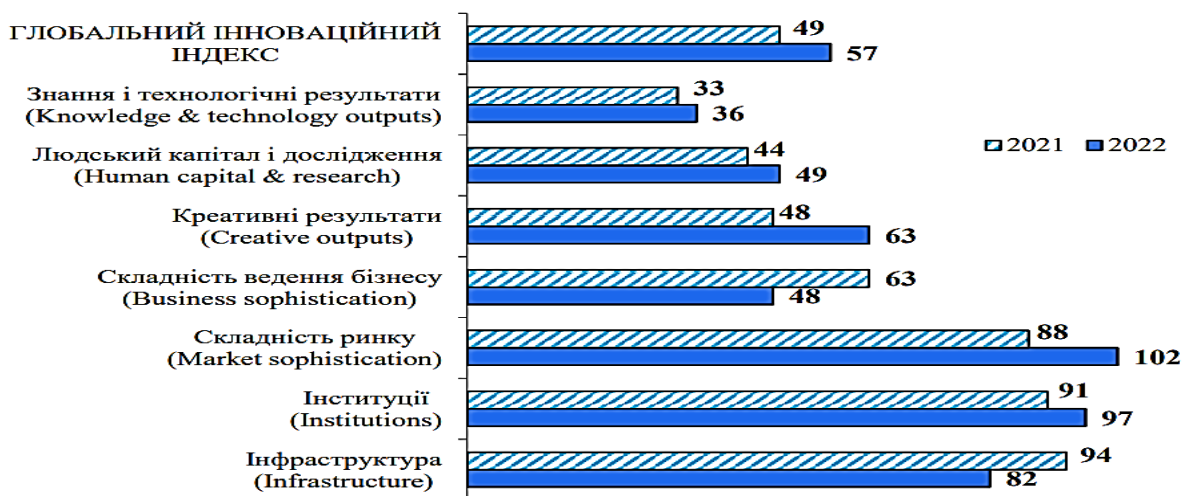
Таблиця 2.1

Показники 5 - ти інноваційних економік по групах країн за рівнем доходу на душу населення (групування Світового банку) у 2022 р.

Високодохідна група (всього 48)	Дохід вище середнього (всього 36)	Дохід нижче середнього (всього 36)	Низькодохідна група (всього 12)
1. Швейцарія (1)	1. Китай (11)	1. Індія (40)	1. Руанда (105)
2. США (2)	2. Болгарія (35)	2. В'єтнам (48)	2. Мадагаскар (106)
3. Швеція (3)	3. Таїланд (43)	3. Іран (53)	3. Мозамбік (123)
4. Велика Британія (4)	4. Бразилія (54)	4. Україна (57)	4. Бурунді (130)
5. Нідерланди (5)	5. Молдова (56)	5. Філіппіни (59)	5. Ефіопія (117)

Джерело: *The Global Innovation Index 2022*

В 2022 р. 26 економік світу показали кращі інноваційні результати (знання та технологічні результати, і креативні результати) порівняно із їх інноваційними ресурсами (такими як, інфраструктура та інституції, складність ринку і бізнесу, людський капітал та дослідження) – це країни інноваційних досягнень. Саме до цієї групи входить й Україна. Рейтинги України за цими показниками наведено на рис. 2.6.

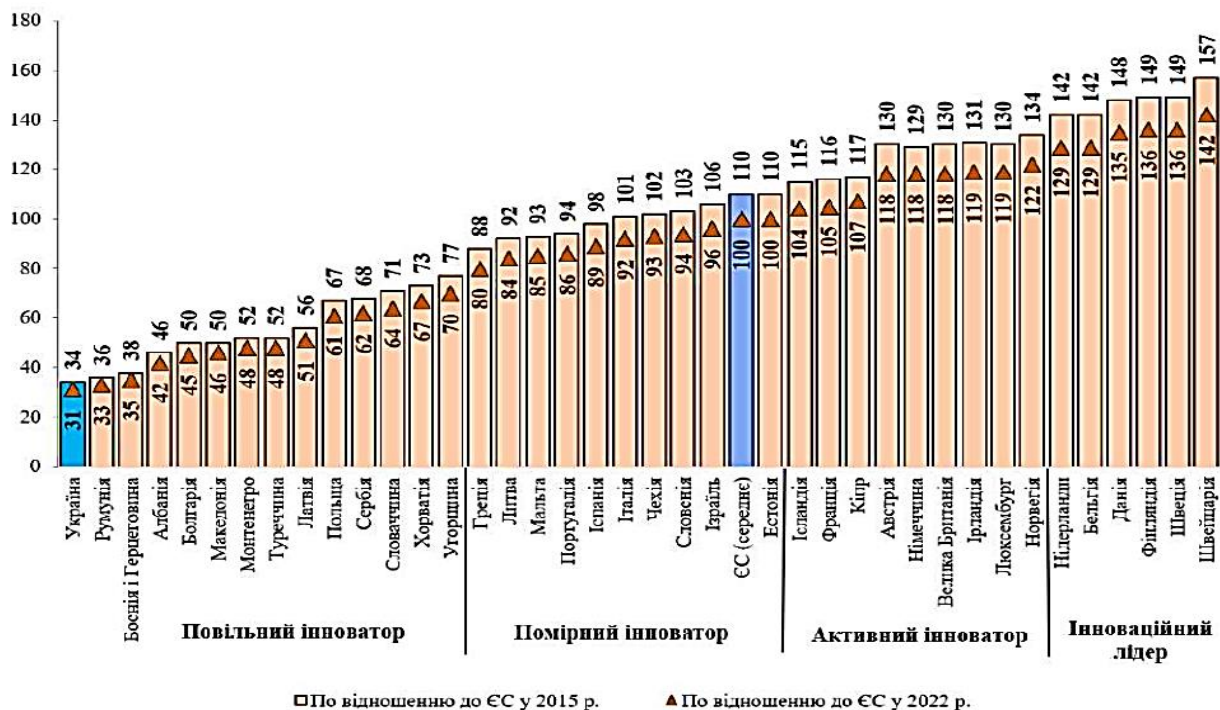

Рис. 2.6. Рейтинги України за 7 блоками показників Глобального інноваційного індексу у 2021 та 2022 рр.

Джерело: *The Global Innovation Index 2022 URL:*

Вцілому в 2022 р. позиції України ще знизились за 35-ма показниками, а отже, найбільша ж кількість показників, й за якими ранг України знизився, пов'язані із підіндексами стосовно інноваційної діяльності бізнесу – і його впровадженням ним результатів знань і технологій.

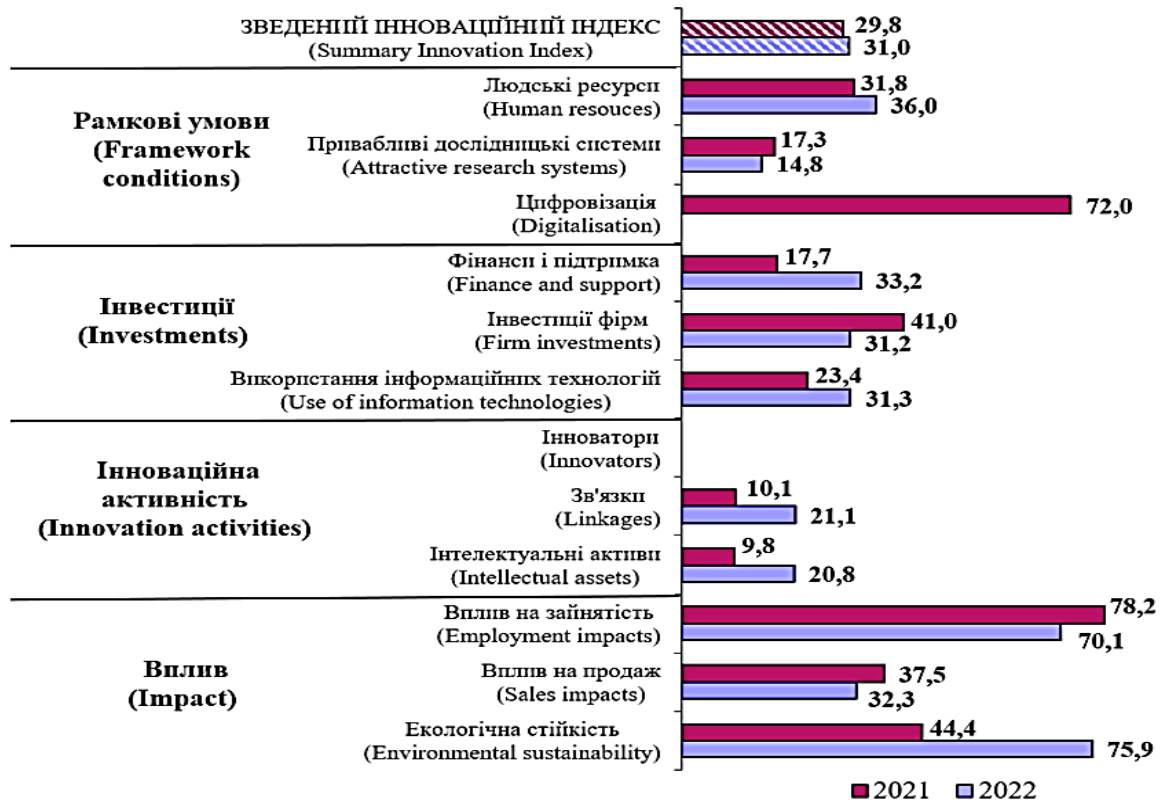
Як свідчать наведені дані, зниження відбулося, зокрема, по виробництву та експорту високотехнологічної продукції, продуктивності праці, кількості ISO 9001 й екологічних сертифікатів, як отримання прав інтелектуальної власності, і насамперед на патенти та імпорту прав інтелектуальної власності (рис. 2.7.).

Рис. 2.7. Зведений інноваційний індекс в 2022 р. стосовно середнього по Європейському Союзу в 2015 р.

Джерело: За даними *The Global Innovation Index 2022*

Провідні місця належать за Зведеним інноваційним індексом належить Швейцарії (0,772), потім Швеції та Фінляндії (по 0,735). Україна, ж зі значенням Зведеного інноваційного індексу 31,0 (стосовно середнього по ЄС у 2015 р.), й має статус так званого "повільного інноватора". Значення ж Зведеного інноваційного індексу для України є (0,168) то більш ніж втричі є меншим за середнє по всіх країнах ЄС (0,542) (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Україна у розрізі інноваційних вимірів індикаторів Європейського інноваційного табло у 2022 р.

Джерело: за даними *The Global Innovation Index 2022*

Система ж індикаторів ЄІТ то широко використовується й для цілей формування інноваційної політики і проведення порівняльного аналізу її рівнів інноваційної активності і не тільки в країнах Європи, та і в інших розвинених країнах світу, що оцінювання відносно сильних і слабких сторін національних інноваційних систем.

Висновки до розділу 2

Протягом 2013-2022 рр. активність інноваційна підприємств промисловості різко знизилась – з 1758 од. у 2013 р. до 329 од. у 2022 р. Кількість підприємств, які впроваджували інновації, також скоротилась – з 1371 од. до 718 од. у 2021 р. (дані за 2022 р. станом на 24.01.2024 р. відсутні), а

також скоротилась їхня частка в загальній кількості промислових підприємств

Місце України в міжнародному рейтингу інноваційного розвитку є свідченням високого рівня наукового та освітнього потенціалу, який є основою конкурентоспроможності України у сфері науки та інновацій, основою наукових розробок та інновацій, нової техніки та технологій.

Показником масштабності державної підтримки інновацій виступає частка витрат на НДДКР у ВВП: США – 2,45% (загальні витрати на НДДКР-75 млрд.дол.), Японія-3% (понад 26 млрд. дол.), Німеччина – 2,3% (понад 36 млрд.дол.), Великобританія-2,2% (21 млрд.дол.) [16]. Також потрібно сказати кілька слів про джерела фінансування інноваційної сфери, які діляться на приватний і державний сектор. При цьому в розвинених країнах основним джерелом підтримки є приватний сектор.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

3.1. Державна регуляторна політика і практика реалізації інноваційної політики держави у зарубіжних країнах

Управління науково-технологічним розвитком кожної країни здійснюється з урахуванням специфіки державного устрою, національних традицій і накопиченого науково-технічного потенціалу. В основі науково-технологічного розвитку лежить науково-технічна політика, що проводиться державою. Актуальність досліджуваної проблеми безсумнівна на сьогоднішній день як для вітчизняної економіки, так і для світової і представляє великий теоретичний і практичний інтерес в частині досвіду управління науково-технологічним розвитком в таких країнах як Німеччина, Великобританія, США і Японія, що займають провідні позиції в галузі сучасних технологій.

В умовах викликів сучасної економіки цілі розвитку держави досягаються шляхом забезпечення свободи наукової творчості, інтеграції наукової діяльності та освіти, правової охорони інтелектуальної власності, концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки, техніки і технології, всесвітнього розвитку міжнародного наукового співробітництва.

Водночас слід зазначити, що вітчизняні компанії відстають від зарубіжних за показниками інноваційної діяльності, отже, їм належить розробити і реалізувати стратегію підвищення конкурентоспроможності з урахуванням складної економічної ситуації в економіці, що, в тому числі, неможливо без державної підтримки інновацій [7, 24].

Оцінка сутності інновацій дозволила виділити кілька видів класифікації інновацій за ознаками. Класифікація повинна відповідати на питання: мета, форма реалізації, сфера застосування, що відповідає трьом ознакам інновації: цільовому (кризова інновація та інновація розвитку), зовнішньому (продукт,

технологія, операція тощо), структурному (виробничо-торгівельна, соціально-економічна, фінансова, управлінська). Розгляд інновацій виявив, що є два основні методи інвестування в інновації: розробка нових технологічних рішень і купівля готових. Також встановлено способи інвестування інновацій. Великою є роль держави в інвестиційно-інноваційній системі, бо вона виступає як інвестором, так і творцем нормативно-правової бази. Роль держави особливо висока на етапі запуску і налаштування системи фінансування. Методи фіксування поділяються на прямі, непрямі і змішані [1–7].

Основними напрямками інвестування [17] в усіх країнах є високотехнологічні компанії, нано-технології, біоматеріали [24], комп'ютерні технології, медицина та освіта [2–4]. США в якості моделі інноваційного розвитку використовує «Модель потрібної спіралі», Японія – «Східноазіатську» та «Фінляндію» – «Євроатлантичну». На наш погляд найефективнішою є остання, тому що стимулює інтеграцію країн у створенні інновацій, а також подальше спільне використання розробок.

Правове забезпечення відіграє важливу роль у розвитку інноваційного сектора. У кожній країні існує своя нормативно-правова база, залежно від специфіки інноваційної діяльності. Аналіз нормативної бази США засвідчив, що наразі не існує єдиного нормативного документа, що регулює промислову політику, і зокрема витрати на НДДКР. Об'єктом особливої уваги японського керівництва є оформлення прав на інтелектуальну власність. У зв'язку з цим правовою основою забезпечення інноваційного розвитку Японії в даний час є «основний закон про інтелектуальну відповідальність».

У Фінляндії відсутні спеціальні закони про інноваційну діяльність, нормативна правова база ґрунтується на законодавстві про малі та середні підприємства, а також про захист інтелектуальної власності, питання забезпечення якої є одним з найважливіших. Одним з найважливіших видів державної підтримки є податкове стимулювання.

У США поширений податковий кредит, в Японії політика низьких процентних ставок. При цьому у Фінляндії немає прямого податкового

стимулювання і досить високі податки на прибуток. Кожній з розглянутих країн притаманні свої особливості освіти науко-практичних установ.. У США великий розвиток отримали кластери, найвідомішим у світі є «Силіконова долина». В Японії популярні технополіси – наукові міста. У Фінляндії йде тенденція до створення кластерів, які інтегруються з іншими кластерами Європи, у Франції – центри розвитку – Іль-деФранс [21].

В Україні йде процес створення інноваційного сектора, і, спираючись на досвід зарубіжних країн можна дати наступні рекомендації: необхідно збільшити витрати на НДДКР; розширити нормативно-правову базу, а саме: розробити програми стимулювання інноваційної діяльності; з метою стимулювання інноваційної діяльності створити спеціальні організації для реалізації та координації інноваційних проєктів, створити умови для утворення венчурних фондів, поліпшити систему податкового заохочення; фінансувати проєкти, починаючи з ранніх етапів; застосовувати досвід кластерного підходу західних країн, на даний момент існує близько 8 кластерів, що порівняно з США, Японією і Фінляндією вкрай мало; розробити методологію реальної оцінки ефективності ведення інноваційної діяльності.

Успіхи азійських країн у розвитку своїх технологічних переваг і освоєнні нових технологічних Ніш очевидні. Перш за все, необхідно згадати Південну Корею, Тайвань, Гонконг і Сінгапур. В даний час динамічно розвивається Китай, і темпи зростання його економіки – дуже вражаючі. Необхідність забезпечення товарами споживання гігантського власного населення-головний внутрішній стимул для розвитку інноваційного механізму цієї країни. Його основні принципи: висока концентрація дешевої робочої сили; диверсифікація припливу технологій масового виробництва з США, Європи, Японії; імпорт фінансового капіталу. Спираючись на велику кількість дешевої робочої сили, Китай навчився вигідно імпортувати технології масового виробництва і в випадках нестачі власних фінансових коштів імпортувати фінансовий капітал, необхідний для його розвитку.

Головний стимул для розвитку національного інноваційного механізму-

необхідність модернізації економіки та забезпечення більш ніж мільярдного населення раїни сучасною продукцією. На сьогоднішній день основний динамічного сталого розвитку економічної системи виступає інноваційна діяльність.

Досвід лідерів світового ринку інновацій показує, що системний підхід до питання стимулювання інновацій, поєднання заходів прямого і непрямого регулювання сприятливо впливає на зростання витрат в НДДКР і розвиток інноваційного потенціалу в цілому. Однак, не можна впроваджувати будь-які методи стимулювання не враховуючи стан економіки кожної конкретної країни. Необхідно чітко формулювати цілі і згідно їм вибирати ту чи іншу стратегію в області інновацій і враховувати особливості кожної галузі. Таким чином, організація позабюджетних фондів допомагає завершити рентабельні наукові проекти, в тому числі патентування закордоном і отримання сертифікатів міжнародного рівня, що дійсно необхідно для функціонування інноваційних компаній на світовому ринку і просуванню на ньому найбільш перспективних продуктів.

У промислово розвинених країнах існують різноманітні шляхи і форми фінансування наукових досліджень та інноваційного бізнесу. Особливу увагу нам би хотілося звернути на такі країни, як Японія, США, Німеччина, Франція і Великобританія. Так ключовим моментом у вирішенні інноваційних питань є активна державна участь у реалізації інноваційної політики шляхом прямої та непрямої підтримки даної галузі. Основним державним інструментом науково-технічної політики виступає використання бюджетних коштів. У даних країнах, наприклад, держава оплачує порядком 20–50% національних наукових витрат. Частка витрат на НДДКР в загальній сумі державних витрат становить не надто велику величину, але в останні 20 років стабільну: США 6 – 7%, Німеччина 4 – 5%, Великобританія 4 – 5%, Японія 3 – 5% [16].

Показником державної підтримки інновацій виступає витрати на НДДКР у ВВП: США – 2,45% (загальні витрати на НДДКР-75 млрд.дол.), Японія-3% (понад 26 млрд. дол.), Німеччина – 2,3% (понад 36 млрд.дол.), Великобританія-

2,2% (21 млрд.дол.) [16]. Також потрібно сказати кілька слів про джерела фінансування інноваційної сфери, які діляться на приватний і державний сектор. У приватному секторі реалізується 60-75% сукупного обсягу інноваційних розробок і наукових досліджень, у тому числі фінансується і здійснюється 70% прикладних досліджень і 90% дослідно – конструкторських робіт, частка фундаментальних досліджень-4%. Так в США значна частка НДДКР фінансується і реалізується приватним сектором, але при цьому паралельно функціонує система трансферту результатів НДДКР, які виконані в федеральних наукових центрах і університетах.

Стрімко розвиваються Країни Південно-Східної Азії, в тому числі Японія, можна сказати «вламуються» у світовий технологічний бізнес. Оскільки вони не мають серйозного наукового потенціалу та енерго-сировинних ресурсів, то вони скуповують високотехнологічні продукти на останній (доринковій) стадії. У цей час вже відомі виробничі особливості та потенційний ринок збуту продукції. Таким чином, їм необхідно тільки доопрацювати продукт і запустити його у виробництво.

У Німеччині функціонує єдина мережа, в яку входять технологічні та інкубаційні центри. У процесі їх створення був використаний досвід функціонування інкубаторів в Америці, технополісів в Японії і Франції, а також наукових парків Великобританії. При цьому такі центри є як би вузловими пунктами в єдиній мережі. Вони сформувалися завдяки регіональним ініціативам і є живим прикладом суспільно-приватного партнерства. Технологічні центри функціонують на основі партнерської співпраці з промисловими і торговими палатами, банками, інститутами і здійснюють визнану діяльність в інтересах суспільства.

Аналізуючи зарубіжний досвід можна сказати, що базові елементи інноваційного механізму в розвинених країнах не відрізняються в серйозній мірі. Прямі методи державного фінансування практично аналогічні, а наявні відмінності не настільки принципові. Використовуючи досвід зарубіжних країн можна відзначити, що саме державі необхідно вести інноваційну політику, що

забезпечує еволюційний шлях до сучасного світового ринку.

Однак навіть у розвинених країнах існують вектори вдосконалення інноваційної політики, які більшою мірою спрямовані на правовий захист технологій, державну підтримку інноваційної сфери та на захист державних інтересів у галузі безпеки. Важливою умовою розвитку політики в області інновацій в нашій державі повинна стати безпосередня інтеграція в даній області. Також можна відзначити, що останнім часом державні органи влади економічно розвинених зарубіжних країн проводять цілеспрямовану політику в інноваційній сфері з формуванням цільових векторів, джерел фінансування та критеріїв оцінки ефективності інноваційних компаній [4-6].

Для того, щоб виробити рекомендації щодо створення інноваційно-інвестиційного сектора, необхідно проаналізувати досвід провідних країн, а саме: США, Японії та Фінляндії. Для порівняльного аналізу було обрано ряд показників: основні напрямки інвестування, інноваційний цикл, інвестиції в НДДКР, правове забезпечення, типи державної підтримки, податкове стимулювання, фонди, технопарки та бізнес-інкубатори [26-32].

Таким чином, оцінюючи зусилля держави зі становлення економіки на інноваційний шлях розвитку, світові рейтинги не фіксують суттєвої віддачі від цих зусиль і констатують слабкість інноваційної економіки як такої. Судячи з динаміки в рейтингах, країна за останні п'ять-шість років з часу прийняття Національної поргшрами розвитку не змогла зробити «інноваційного ривка». Стартові значення індикаторів в цілому підтверджуємо відносно добре розвинену освітню та інфраструктурне середовище за вкрай слабкої інноваційної активності суб'єктів. Цього року ми не бачимо покращення на найбільш фундаментальному, інституційному рівні. Панель управління зафіксувала прогрес в таких показниках, як якість захисту прав інвесторів, простота створення підприємств і оподаткування та інших, що роблять позитивний вплив на загальну обстановку для інноваційної діяльності. При цьому панель управління не фіксує однозначного поживлення інноваційної активності; Динаміка залишається різноспрямованою, зрозумілий вектор змін

відсутній. Деякі ключові показники демонструють зниження-зокрема, знизилася патентна активність і впали загальні витрати на НДДКР, скоротилося число інноваційних компаній.

Ми не спостерігаємо ознак значущого поживлення інноваційної економіки. Враховуючи покращення інноваційного середовища, відсутність активності потребує інтерпретації та пояснення. Є підстави вважати, що поліпшення середовища (але не активності) безпосередньо пов'язане з цільовими установками і фактично робилися діями держави в останні 5-10 років [23].

З іншого боку, досі немає експортних агентств. Так що держава, скоріше, допомагає іноземним конкурентам, а не своїм інноваторам. Економічні фактори, які перешкоджають інноваціям: недолік власних грошових коштів; брак кваліфікованого персоналу; інформації про нові технології; інформації про ринки збуту; несприйнятливність підприємства до нововведень; можливостей для кооперування з іншими підприємствами та науковими організаціями; інші причини – недостатність правової бази; невизначеність термінів інноваційного процесу; нерозвиненість інноваційної інфраструктури; нерозвиненість ринку технологій тощо [13, с. 47].

3.2. Стратегічні орієнтири вдосконалення інноваційної політики держави в умовах суспільних трансформацій

Найважливішим напрямком виходу з кризи є прийняття кардинальних заходів з переведення економіки на інноваційний розвиток. Поки наша країна є сировинним додатком інших країн, проте такий стан не влаштовує. Вона цілком здатна наростити інноваційний потенціал і стати конкурентоспроможною на світовому ринку. Тому державі необхідно сконцентрувати зусилля на проведенні заходів, що сприяють інноваційному розвитку економіки країни. Наразі створені умови для страхування капітальних вкладень і залучення іноземних інвестицій на основі розділу продукції,

розроблена нова податкова система, прийнятий закон, визначені основи політики на період до 2030 р. і подальшу перспективу, більшість інноваційних проектів, реалізованих на промислових підприємствах, пов'язано лише з придбанням машин і устаткування зарубіжного виробництва. Фактори, що впливають на формування державної інноваційної політики показані в додатку В.

Все це викликає необхідність розробки рекомендацій щодо формування інноваційних систем, що забезпечують управління інноваційним розвитком економіки. У сучасних умовах необхідні нові механізми управління розвитком економіки, що працюють на підвищенні інноваційної складової, засновані на останніх досягненнях науки і техніки та активної комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Спонукальним механізмом розвитку інновацій є ринкова конкуренція. Тому підприємці, першими освоїли інновації, отримують вагому перевагу перед конкурентами. Зважаючи, що під інноваціями ми розуміємо результат комплексу взаємопов'язаних видів діяльності зі створення нововведень, організації їх виробництва та реалізації на ринку на основі послідовного фінансування інвестиційного процесу на всіх стадіях інноваційної діяльності, а інвестиційна діяльність може розвиватися тільки за умови достатнього фінансування [21, координуючою ланкою в процесі стикування технологічної політики і бізнес-інтересів моє статі інноваційна промислова політика. Новий методологічний принцип формування інноваційної промислової політики, управління інноваційною діяльністю повинен ґрунтуватися не тільки на розвитку промислового виробництва (як було раніше) нехай навіть інноваційного, а на основі комплексного забезпечення всього логістичного ланцюжка проходження товару, включаючи розробку нововведення, постачання його виробництва, виробництво продукції, систему розподілу і збуту. Даний підхід піднімає проблеми міжгалузевої координації, стикування галузевого розвитку з товарними ринками і виводить на чільне місце систему державного стратегічного планування та прогнозування. Таким чином, інноваційна діяльність повинна управлятися на основі логістичних

принципів, тобто до неї доцільно застосувати логістичне управління як найбільш ефективне, побудоване на принципах оптимізації процесу і прагне до мінімізації витрат або максимізації ефекту.

У нашій країні декларації та орієнтири на інноваційний розвиток проникли у велику кількість документів національного та корпоративного рівнів. Компанії з державною участю в капіталі написали з ініціативи зверху Програми інноваційного розвитку, проте досі суттєвих успіхів у створенні національної інноваційної системи досягти не вдалося. Допоки не вийшло подолати відставання від світових лідерів за технологічним рівнем, якістю ніс і її ефективності. Слід констатувати, що в економіці досі збереглися підприємства з відсталими технологіями, неефективними бізнес-процесами, що балансують на межі виживання, і, незважаючи на велику кількість декларацій, переливу капіталу в інноваційні галузі не спостерігається. Замість підвищення продуктивності, зберігається Надлишкова зайнятість, обтяження непрофільними активами ряду підприємств і відставання в багатьох галузях. Як і раніше, більшість вітчизняних компаній, а також кваліфіковані кадри за багатьма спеціальностями, не конкурентоспроможні на ринках високих технологій за кордоном, а часто, і всередині країни.

Завдання підвищення конкурентоспроможності не вирішити без істотного підвищення ефективності державної системи управління інноваційним промисловим розвитком, а також зростання ефективності державного сектора економіки. Варто визнати, що великі інноваційні проекти, що фінансуються державою, не покращують інноваційний клімат. Підтримка держави орієнтована на точкові інновації, або «розмазується» по величезній кількості «інноваторів з минулого» – підприємств і організацій оборонно – промислового комплексу, які перебуваючи під вантажем накопиченої інерції, а також економічних і кадрових проблем, володіють особливим поглядом на будь-які нововведення. Тому весь інноваційний процес зводиться до закупівлі машин і устаткування (більше 60,8% витрат на технологічні інновації, наприклад, в 2030 р., лише 10,5% – витрати на дослідження і розробки, виконані власними силами

[27]).

Інвестиції в модернізацію часто отримують не ті, кому вони потрібні, а ті, у кого краще вийде «проскочити» через адміністративні бар'єри. Це спотворює стимули до інноваційного розвитку у підприємств. Грошей всім не вистачає, галузей і напрямків розвитку багато, відразу потрібну кількість коштів не дають, а дають частинами. Щоб швидше освоїти гроші при існуючій системі підприємства купують обладнання швидше, ніж готується інфраструктура для його використання. А коли цехові приміщення готові, «інноваційне» обладнання вже пролежало кілька років на складах і застаріло. У підсумку в ряді випадків, стимулюючи інновації, державна система закладає технологічне відставання. Для виправлення цього положення необхідно змінювати систему державного замовлення, вводити інвестиційну складову в ціну державного контракту. Тоді підприємства зможуть самостійно здійснювати модернізацію і єдине, де їм буде потрібна допомога держави, – це фінансування НДР і ОКР.

Слід зазначити, що в цілому іноземні інвестиції в промисловість за їх зростаючої значущості і не стали фактором, що сприяє стійкому зростанню економіки і підвищенню її конкурентоспроможності. Іноземний капітал прийшов в основному в видобувні галузі, що забезпечують інвесторам гарантовані доходи (особливо з урахуванням параметрів розширення світового попиту на енергоносії і зростання цін), а також в галузі з швидкою окупністю вкладень – харчову промисловість (пивоварну, тютюнову і кондитерську), торгівлю і громадське харчування. Зарубіжні інвестиції практично не беруть участь у створенні сучасних високотехнологічних виробництв і послуг. У цих умовах все більш актуально стає завдання розробки комплексної Концепції державної політики у сфері залучення зарубіжних інвестицій [13].

Ще одна проблема – створення радикальних нововведень в бізнес-середовищі втрачає свою пріоритетність, так як в основі своїй фінансується державою і не доходить до затребуваних технологій і товарів, забезпечених платоспроможним попитом на ринку. Потік грошей від держави на інновації заморожується в неефективно використовуваних активах або зависає в

оформлених тільки на папері «нових технологіях». Що стосується малих фірм в рамках ніс, то очевидні їх слабкі коопераційні зв'язки один з одним. Малі фірми в інноваційному полі часто є антагоністами представників традиційної науки, де домінують державні бюджетні установи. У прикладній науці лише 7% – промислові структури, решта, відомчі інститути. Грошей існуючі агенти ніс споживають багато, а їх інноваційна продуктивність при доведенні розробок до серійного виробництва конкурентоспроможної продукції як і раніше вкрай низька. До того ж існуюча система розподілу фінансів в науці не стимулює організації до доведення розробок до виробництва і ринків збуту. Тому, по-перше, велика частина проектів від наукових установ спочатку не орієнтована на платоспроможний попит; по-друге, вигідніше і простіше витребувати нову тематику в рамках програм державного фінансування і відзвітувати за неї черговим центнером списаного паперу. Тож не дивно, що при такій організації, до сих пір не проглядаються продуктові мережеві форми взаємодії представників науки, промисловості та малого бізнесу. Кожен агент бореться за фінансування поодинці, або також поодинці виживає на конкурентному ринку, не сподіваючись на допомогу держави. І незважаючи на відносно високу частку підтримки науки з коштів державного бюджету, в стратегічному плані ситуація не змінюється. Це підтверджують наступні показники:

- низькі питомі витрати на науку у ВВП (наприклад, понад 1%);
- фінансування НДДКР бізнесом вдвічі нижче, ніж державою, і в абсолютних обсягах істотно поступається країнам-лідерам;
- продуктивність праці-близько 30% від показника США;
- відставання від основних конкурентів за абсолютними масштабами витрат на інновації (від США – в 17 разів, Китаю-в 5 разів, Німеччини-в 4, Франції та Кореї-приблизно, в 2 рази;
- співвідношення витрат на науку в сучасній Україні не на її користь;
- загальні витрати на науку з 1995 р.зросли лише на 142%, а, наприклад, у Китаї – на 835% [12, 26].

Однак, нашій країні пора переходити від політики стимулювання

інновацій, до економічного зростання на їх основі. Підкреслимо, що інновації повинні бути орієнтовані на всі сфери життя суспільства, а не тільки на сферу високих технологій або виробництва, а їх впровадження, координуватися як горизонтально в ланцюгах поставок, так і вертикально через холдинги, корпорації і систему державних інститутів. Нашій економіці потрібні ефективні механізми зворотного зв'язку, що дозволяють оцінити адекватність результатів витраченим на їх досягнення ресурсів держави і відгуком бізнесу. Що стосується бізнесу, то в його стратегічному розвитку слід визначити фокус не тільки на поліпшують, але і на проривні інновації. Державним органам слід чітко визначитися в підході до розвитку НІС у бік проектного фінансування або на основі інституційних принципів. Стратегічні напрями інноваційного розвитку національної економіки показано в додатку Д.

Вважаємо також, що настав час відмовитися від декларування ідеї інноваційного розвитку і створення ніс «взагалі», до цільової орієнтації на підвищення продуктивності, рентабельності, операційної ефективності і, в кінцевому рахунку, конкурентоспроможності. Тільки істотне прискорення процесу оптимізації адміністративних регламентів у сфері інновацій, в рамках нових, інноваційних підходів і схем управління, дозволить налагодити взаємодію бізнесу і держави в реалізації задуманих інноваційних перетворень.

Що стосується діяльності окремих підприємств, то спостерігаються їх слабкі коопераційні зв'язки один з одним. Промислові підприємства в інноваційному полі часто є антагоністами представників традиційної науки, де домінують державні бюджетні установи. У прикладній науці лише 7% – промислові структури, решта, відомчі інститути. – Значна частина з спостережуваних обмежень інноваційного розвитку має системні основи і не може бути подолана виключно «ініціативами зверху», що спонукають до інновацій. З точки зору бізнесу, саме такі ініціативи складають основу інноваційної політики держави в останні роки.

Висновки до розділу 3

Наразі створені умови для страхування капітальних вкладень і залучення іноземних інвестицій на основі розділу продукції, розроблена нова податкова система, прийнятий закон, визначені основи політики в напрямку розвитку науки й технологій та на період до 2030 р. і подальшу перспективу, більшість інноваційних проектів, реалізованих на промислових підприємствах, пов'язано лише з придбанням машин і устаткування зарубіжного виробництва.

Інновації повинні бути орієнтовані на всі сфери життя суспільства, а не тільки на сферу високих технологій або виробництва, а їх впровадження, координуватися як горизонтально в ланцюгах поставок, так і вертикально через холдинги, корпорації і систему державних інститутів.

ВИСНОВКИ

Основними факторами зростання світової економіки є глобалізація і інтенсивно формується інноваційний тип розвитку, що визначає зміст нового технологічного укладу. Якщо глобалізація впливає на кількісні параметри розвитку, раціонально мобілізуючи ресурси і фактори світової економіки, то інновації визначають парадигму економічного зростання. Всі країни світового господарства зазнали деструкцію світової кризи, але в той же час сповнені рішучості до відновлення і прогресу. Країни ЄС, США, Японія – база модернізації, саме там знаходяться центри передових технологій. Інноваційному оплоту на захід альтернативи немає. Водночас показники країн АТР (Азіатськотихоокеанського регіону – далі АТР) продовжують зростати, збільшившись навіть у найнижчій точці кризи на 3,5%. ВВП країн ЄС в першому кварталі 2022 р. виріс на 0,1%, А Китаю – на 11%, Індії на 8%. Західні інвестиції в держави Центральної Азії. Результативність інвестиційної діяльності в регіоні характеризується наступним наслідками: припадає 60% глобального ВВП, половина світової торгівлі і 40% інвестицій. І ці показники будуть зростати. Центр світового розвитку зміщується на схід. А потенціал розвитку країн АТР дійсно величезний, в тому числі в інноваційних галузях.

Країни АТР також потенційне джерело масштабних інвестицій та індустріальних технологій. Інноваційна стратегія – найвірніший шлях, по якому і всі країни, що розвиваються можуть вийти з кризи, вирішуючи одночасно завдання форсованої індустріалізації. Так як матеріальною основою виходу з кризи є масове оновлення виробництва на базі інноваційної технології. В даний час проблема прискореного оновлення основних фондів по провідних галузях економіки варто особливо гостро, коли світове господарство вирішує складні завдання освоєння п'ятого технологічного укладу і переходу до шостого укладу на базі ультрасучасної концепції NBI (біотехнології, нанотехнології, інформаційної технології). Після 2020 року відбувся цивілізаційний перелом,

пов'язаний з біоекономікою. У світовому господарстві існує досвід інтеграційних зіставлень національних інноваційних систем. При принципово загальному підході в світі позначилися чотири Стратегії інноваційного зростання: 1) тотальне лідерство в усіх напрямках, до чого прагне США; 2) наздоганяє розвиток, масування запозичення технологій. Цю стратегію успішно використовували Японія, Південна Корея, сьогодні – Китай; 3) локалізація інновацій, коли запрошуються іноземні компанії в обмін на доступ до природних ресурсів з умовою використання передових технологій видобутку, геологорозвідка; 4) четверта стратегія полягає в використанні технологій для оборонного комплексу для цілей споживчого ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова І.В. Нормативно-правове забезпечення державної служби в Україні / І.В. Арістова // Юридична наука і практика. 2011. № 1. С. 3–44
2. Балабанова Л.В. Організація праці менеджера: навч. посіб. / Л. В.Балабанова. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 304 с
3. Баранцева К. К. Професіоналізація державної служби / К. К. Баранцева. К., 2012. 134 с.
4. Баришніков В.М. Інститут державної служби. Проходження державної служби: навч.-метод. посіб. / В. М. Баришніков. К. : ІПК ДСЗУ. 2010. 140с.]
5. Державна служба в Україні: актуальні проблеми та шляхи модернізації : наук. розробка / авт. кол. : Р. А. Науменко, Л. М. Гогіна, В. Д. Бакуменко та ін. К. : НАДУ, 2010. 44 с
6. Державне управління : навч. посіб. / за заг. ред. А. Ф. Мельник. К. : Знання-Прес, 2003. 343 с.
7. Державне управління в Україні (пошук моделі): наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко. М. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2003. 300 с.
8. Державне управління в Україні (пошук моделі): наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко. М. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2003. 300 с.
9. Закон України «Про державну службу» від 17 листоп. 2011 р. № 4050–VI // Відом. Верховної Ради України. 2012. № 26. Ст. 273
10. Country Comparison :: GDP (Purchasing Power Parity). CIA. Проверено 1 июля 2011. 6. BożykPaweł Newly Industrialized Countries // Globalization and the Transformation of Foreign Economic Policy. — Ashgate Publishing Ltd, 2006. — P. 164. — ISBN 0754646386
11. The Security of The Straits of Malacca and Its Implications to The South East Asia Regional Security. Office of The Prime Minister of Malaysia. Проверено

21 июня 2010. Архивировано из первоисточника 2 февраля 2012. 8. TED Case Studies: MALAYTIN: Historical Tin Mining in Malaysia. American University.

12. Gooch, Liz. A Path to Financial Equality in Malaysia, International Herald Tribune, The New York Times Company.

13. AgensiAngkasaNegara. About Us – Our Organization. Government of Malaysia, National Space Agency (ANGKASA).

14. Kent, Jonathan. Malaysia has high hoped for moon, BBC News(28 August 2005). Проверено 30 мая 2011. 12. Pike, John Malaysia Defence Industry. Globalsecurity.org.

15. Anderton D.. 2018. Science in the city region: establishing Liverpool`s life science ecology / Regional Studies, Regional Science.

16. Maier L.. 2019. Innovation incubators – entities of support of small and medium-sized enterprises` competitiveness in the modern economy/ Economy and sociology.

17. Romanovskii M.. 2019. Creation of the institutional innovation infrastructure of clusters as a mechanism of the providing innovation development of Russia/ Regional formation and development studies.

18. Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, and Sacha Wunsch-Vincent. 2018. The Global Innovation Index 2018. Winning with Global Innovation.

19. Rammer C. Mini Country Report. Germany. Ec.europa.eu.. URL: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/countryreports/germany_en.pdf.3. The new High-Tech Strategy. Innovations for Germany. Die Bundesregierung.. URL: https://www.bmbf.de/pub/HTS_Broschuere_eng.pdf.

20. The politics of American science 1939 tu the present. – Cambridge (Mass.), 1972.

21. A Strategy for American Innovation. Whitehouse. URL: https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/strategy_for_american_innovation_october_2015.pdf.15. National Strategic Plan for Advanced Manufacturing. Whitehouse. URL: https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/microsites/ostp/iam_Advancedmanufacturing_strategicplan_2012.pdf.

22. Memorandum on Accelerating Technology Transfer and Commercialization of Federal Research in Support of High-Growth Businesses. Whitehouse. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/10/28/presidential-memorandum-accelerating-technology-transfer-and-commercialization>.

23. Report on the 5 Science and Technology Basic Plan. Council for Science, Technology and Innovation. URL: https://www8.cao.go.jp/cstp/kihonkeikaku/5basicplan_en.pdf.

24. Japan's Science and Technology Budget and Policy. Australian Government. Department of Education and Training. URL: <https://internationaleducation.gov.au/Internationalnetwork/japan/countryoverview/Documents/Japan%20%20>

25. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=t2020_20.

26. Suggested citation: Cornell University, INSEAD, and WIPO (2018): The Global Innovation Index 2018: Energizing the World with Innovation. Ithaca, Fontainebleau, and Geneva